

системи господарства і рільництва, роль ринку, організація технічно-заводських підприємств тощо. Після закінчення курсів у 1913 р. В.Г. Бажаєв за станом здоров'я звільнився, а на його місце Радою були вибрані А.Г. Гаршин і А.І. Ярошевич.

Отже, підсумовуючи викладений матеріал, приходимо до висновків, що організовані сільськогосподарські курси при Київському товаристві сільського господарства і сільськогосподарської промисловості, незважаючи на обмеженість коштів і тимчасовий характер діяльності, надавали висококваліфіковану теоретичну підготовку працівникам сільського господарства.

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ НТУ «ХПІ» У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Скляр В.М.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)*

У сучасній українській історії науки і техніки чільне місце посідають дослідження, присвячені історії становлення та розвитку технічних наук та вищої технічної школи в Україні. Для популяризації досягнень української науки та освіти важливе значення має викладання у вищій школі України не лише загального курсу «Історія науки і техніки», але й спецкурсів з історії окремих вищих навчальних закладів. Першим університетом у сучасній Україні, де розпочалося викладання його історії став найстаріший вищий навчальний заклад – Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» є прямим спадкоємцем найстарішого у Наддніпрянській Україні вищого технічного навчального закладу – Харківського практичного технологічного інституту (ХПТІ), створеного ще 1885 р. За свою багатолітню історію НТУ «ХПІ» перетворився у провідний університет України, де сформувався та успішно діють близько сорока наукових шкіл переважно у галузі технічних наук. ХПТІ фактично започаткував мережу вищих технічних навчальних закладів не лише в Харкові, але й на території всієї Лівобережної України (більше 10 вишів).

У 2004 р. в НТУ «ХПІ» за ініціативою тодішнього ректора університету, професора Леоніда Леонідовича ТОВАЖНЯНСЬКОГО створено першу в Україні спеціалізовану кафедру історії науки і техніки. Окрім читання основного курсу «Історія науки і техніки», колективом кафедри розроблено, а з 2015 р. розпочато викладання спецкурсу «Історія НТУ «ХПІ» на факультеті технологій органічних речовин, а також на факультеті бізнесу та фінансів.

Розробка цього курсу опирається на науково-дослідну роботу кафедри. На кафедрі історії науки і техніки виконується науково-дослідна тема

«Науковий доробок провідних учених та інноваційні досягнення наукових шкіл НТУ «ХПІ». За останні сім років аспірантами та здобувачами кафедри захищено 10 кандидатських дисертацій, безпосередньо чи опосередковано присвячених історії університету, насамперед щодо наукового доробку провідних учених-політехніків. Серед цих науковців-дослідників історії НТУ «ХПІ»: Н. Посвятенко, О. Тверитникова, М. Гутник, Т. Мельник, В. Фесенко, О. Виноградова, І. Шульга, В. Камчатний, П. Ушенко, Н. Веселова. Аспірант С. Радогуз завершив підготовку кандидатської дисертації, присвяченої науково-освітньому доробку фундатора ХПІ та КПІ професора Віктора Львовича Кірпічова. Переважна більшість аспірантів та здобувачів кафедри історії науки і техніки є випускниками університету.

Курс «Історія НТУ «ХПІ» побудований за проблемно-хронологічним принципом і складається із восьми тем: 1. Вступ до курсу. Становлення Харківського практичного технологічного інституту; 2. Харківський технологічний інститут наприкінці XIX – на початку XX ст.; 3. Особливості розвитку Харківського технологічного інституту в 20-ті рр. XX ст.; 4. Харківські механіко-машинобудівельний, хіміко-технологічний та електротехнічний інститути в 30-ті рр. XX ст.; 5. Харківські механіко-машинобудівельний, хіміко-технологічний та електротехнічний інститути в часи Другої світової війни та перші повоєнні роки; 6. Харківський політехнічний інститут у 50-ті–70-ті рр. XX ст.; 7. Харківський політехнічний інститут у 80-ті–90-ті рр. XX ст.; 8. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» наприкінці XX–XXI ст.

Передбачено читання лекцій та проведення семінарів. Більшість студентів готують наукові праці, присвячені історії факультетів, кафедр, а особливо інноваційним досягненням наукових шкіл та науковому доробку провідних учених-політехніків. Кращі доповіді заслуховуються на Всеукраїнській науковій конференції студентів та аспірантів, що щорічно проводиться в університеті. Історія НТУ «ХПІ» виконує не лише науково-освітню, але й важливу соціально-адаптаційну функцію, сприяє прилученню молодшої генерації харківських політехніків до славетного минулого університету.

З часу заснування кафедри історії науки і техніки її діяльність знаходить підтримку з боку ректорату та Вченої ради університету. Зокрема, у 2014 р. Методична рада НТУ «ХПІ» підтримала пропозицію кафедри щодо розробки курсу «Історія НТУ «ХПІ». А в 2016 р. в умовах переходу на нові навчальні програми та навчальні плани Вчена рада НТУ «ХПІ» затвердила курс «Історія науки і техніки» як обов'язкову навчальну дисципліну для студентів майже всіх факультетів. Кафедра історії науки і техніки плідно співпрацює з іншими кафедрами та підрозділами університету, зокрема, з Науково-технічною бібліотекою, музеєм та архівом НТУ «ХПІ». У музеї зберігаються унікальні речі та документи професорів університету, а у відділі рідкісної книги бібліотеки – праці харківських політехніків ще з кінця XIX ст.

Таким чином, викладання курсу «Історія НТУ «ХПІ» свідчить про ефективність впровадження наукових досліджень з історії науки і техніки у

навчальний процес. Досвід викладання історії власних вишів, започаткований в НУ «КМА» і продовжений в НТУ «ХП» варто розповсюдити на всі вищі навчальні заклади України. У сучасних умовах досить важливим є також запровадження у вищій школі України спецкурсу «Історія української науки». Україна мала в минулому і зберігає сьогодні потужний науковий інтелектуальний потенціал. Це сприятиме формуванню національної ідентичності молодій генерації українства, усвідомленню нею причетності до минулого, сучасного та майбутнього України.

Важливою складовою української науки є історія аграрної науки. Провідною науково-дослідною установою, яка успішно проводить дослідження за цим напрямом є Інститут історії аграрної науки Національної сільськогосподарської бібліотеки НААН України. Наукові досягнення цієї потужної установи у галузі історії української науки варто запровадити у навчальний процес усіх вишів сільськогосподарського профілю в Україні.

ИСТОРИЧЕСКАЯ РОЛЬ СОРТОВОДНО-СЕМЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ГЛАВСАХАРА (20-е годы XX ст.) В РАЗВИТИИ СЕЛЕКЦИИ И СЕМЕНОВОДСТВА САХАРНОЙ СВЕКЛЫ

Тарабрин А.Е.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Сортоводство или селекция и семеноводство в современном её значении до 1914 г. в Российской империи было в зачаточном состоянии. Проанализировав ассортимент возделываемых сельскохозяйственных культур, находим, что в большей части использовались семена иностранного происхождения и незначительная часть – местных семян. Так, пшеницы возделывались преимущественно венгерские, немецкие и шведские, рожь – немецкая, овсы – шведские и немецкие, ячмени – венгерские и шведские, горох – немецкий. Местными были только сорта проса и гречихи. Сахарная свекла производилась исключительно из сортов немецкого и французского происхождения, например знаменитая немецкая семенная фирма Раббетге и Гизеке организовало свой филиал в г. Виннице Подольской губернии и из привозимых маточных семян производило до 600 тыс. пудов семян [2].

В начале XX ст. в царской России была предпринята попытка избавиться от иностранного влияния в семеноводстве, начав селекцию и производство собственных свекловичных семян, однако эта работа преимущественно сводилась лишь к отбору и акклиматизации производимых сортов [1]. Последствия Первой мировой войны разорвали контакт с Западной Европой, что привело к созданию на юго-западе страны многих собственных сортоводных предприятий. Так организовалось Общество «Меридиан» при Ситковецком сахарном заводе, Общество «Руссем» при Крапивенской станции Подольской губернии, Общество кооперативных заводов Удич-Верхнячка (2 станции) в Уманском уезде Киевской губернии, организовалось селекционное